

נושא המחקר: ההשלכות ארוכות-הטווח של חשיפה לאלימות בילדות, מנקודת מבטם של בוגרים, אשר שהו במקלט לנשים מוכות מהקהילה החרדית, בילדותם.

רקע:

אלימות בין-זוגית הינה תופעה רחבת היקף ומוגדרת כבעיה חברתית (WHO, 2018). בישראל, כ- 200,000 נשים מוכות וכפועל יוצא של התופעה, כחצי מיליון ילדים החשופים לאלימות בביתם (ויצו, 2017). תופעת החשיפה לאלימות בקרב ילדים זוכה ליחס נרחב בספרות ובשדה המחקרי ומוגדרת בקצרה כ-EPV (exposure to interparental violence). עשויה להתרחש במגוון דרכים, ישירות (ראייה/שמיעה) ועקיפות (התעלמות מצרכים, תחושת מתח וכו') (Holden, 2003). בכל דרך שהיא, כיום רווחת ההתייחסות אל EPV כאל סוג נוסף של התעללות בילדים (McTavish, MacGregor, Wathen & MacMillan, 2016; Holden, 2003). כהמשך למגוון הדרכים בהן עשוי הילד להיחשף לאלימות בין הדמויות ההוריות, עשויה האלימות ביניהם להיות מופנית כלפיו. על-כן, קיים קושי רב בהפרדה מובחנת בין חשיפה לאלימות בין זוגית (EPV) לבין התעללות ישירה (Jobe-Shields et al., 2018; Ravi & Casolaro, 2018).

מנעד ההשלכות של EPV רחב, והן נמצאו דומות לאלה של אלימות ישירה (McTavish et al., 2016). הן עשויות להתבטא במישור הקונטיבי, ההתנהגותי, הרגשי (Fong, Hawes, & Allen, 2017; Graham-Bermann, Cater, Miller-Graff, & Howell, 2017; McDonald et al., 2016; Vu, Jouriles, McDonald, & Rosenfield, 2016) והן בפן הבריאותי (Gilbert et al., 2015). כמו-כן, ההשלכות עשויות להופיע בסמוך לחשיפה, כאמור, בטווח הקצר, אך גם בשלבים מאוחרים יותר בהתפתחות. קיים קושי לנבא את הופעתן ונמצא כי הן עשויות להתפתח בקרב אנשים פגיעים וחסיינים כאחד או לא להופיע כלל (McDonald et al., 2016; Teicher & Samson, 2016; Kitzmann, Gaylord, Holt, & Kenny, 2003).

על-אף הקושי הנעוץ בהבחנה בין אלה העשויים להתאושש, לבין אלה שלא- נמצאו גורמים כגון סביבה חברתית, משפחה וקהילה, העשויים לעכב/לעודד התאוששות לאחר EPV (Bronfenbrenner, 1999; Jaffe, 2005). אחת מהקהילות הבולטות בארץ, הינה הקהילה החרדית (Katzenstein & Fontes, 2017), הנוטה להסתגרות ומתייחסת לאלימות במשפחה כאל דבר סוד שיש לטפלו רק במסגרת גורמים בקהילה (Palant, 2004). תופעת האלימות במשפחה איננה זניחה בקרב קהילה זו (שהם, 2012), אך הידע הקיים בארץ לגביה, מועט (שחורי-ביטון, 2014). ממחקרה הייחודי של שחורי-ביטון (2014), בקרב נשים חרדיות ששהו במקלט ייעוד, עולה כי ב-60% ממקרי האלימות, היא נמשכה שנים והופנתה גם כלפיי הילדים. מה גם ששיעור האלימות שנמצא במחקרה, היה גבוה ביחס לחברה המערבית והן ביחס למסורתית.

בשנים האחרונות נושא החשיפה לאלימות בילדות מקבל תשומת לב מחקרית רבה (Vu et al., 2016), אם כי רוב הידע מבוסס על דיווח מהורים, מומחים או מבוגרים אחרים, לגבי מצב הילד (Åkerlund, 2010; & Gottzén, 2017; Øverlien, 2010). המחקר הנוכחי, מבקש לחקור את הילדים שהתבגרו. הוא מחדש ומוסיף למחקרים הקיימים בתחום, בהתמקדותו בילדים בוגרים מהאוכלוסייה החרדית, כהמשך למחקרה של שחורי-ביטון (2013) ולזה של בנד-וינטרשטיין (Band-Winterstein, 2014), שהתמקד בחווייתם של ילדים בוגרים, החשופים ל-EPV. הוא יהווה קישור בין ההשלכות וחווית הילדים, מנקודת מבטם, כפי שנבחנו בהווה (Carmel, 2015; 2016; שורוק נעאמנה, 2014; שגיא ודוּתן, 2001 וגולדבלט, 2001) לבין חוויתם מנקודת מבט רטרוספקטיבית.

שאלת המחקר: מהן ההשלכות ארוכות-הטווח של חשיפה לאלימות בילדות, בקרב בוגרים אשר שהו במקלט לאוכלוסייה החרדית, כילדים, יחד עם אמותיהן?

מערך המחקר:

- א. אוכלוסיית המחקר- אוכלוסיית המחקר תכלול כ- 15 בגירים, נשים וגברים, מעל גיל 18, ששהו בילדותם במקלט "בת-מלך". מקלט ייעודי לנשים מוכות וילדיהן הקטינים, מהאוכלוסייה החרדית. הנחקרים כולם יהיו בגירים שנחשפו לאלימות בילדותם והגיעו מרקע חרדי.
- ב. סוג במחקר- איכותני.
- ג. אופן איסוף הנתונים- המחקר יתבצע על ידי ראיון מובנה למחצה והוא יתבסס על מדריך ראיון.

פירוט נגישות לנתונים: המחקר נעשה בשיתוף פעולה עם הנהלת המקלט.

שיקולים אתיים: נושא האלימות במשפחה הינו רגיש במיוחד, בייחוד כאשר מדובר בקהילה סגורה באוכלוסייה החרדית. על-מנת לאפשר פתיחות ונינוחות מצד המשתתפים, יודגש נושא הסודיות ושמירה על זהותם תהא חסויה ככל הניתן. הראיונות ינוהלו על-פי כללי האתיקה המקובלים וכל משתתף יחתום על טופס הסכמה מדעת.

חשיבות צפויה של המחקר: חשיבותו של המחקר נעוצה הן בנושא והן באוכלוסייה אותם מבקש לחקור. באופן כללי, נמצא כי מחקרים איכותניים בנושא חסרים וגם באלה הקיימים בשדה המחקרי, חסרה נקודת מבטם של הילדים החשופים. ישנן מגבלות אתיות וקושי בקיום ראיונות עם ילדים, על-כן מחקר זה שם למטרה להבין לעומק את השלכותיה ארוכות הטווח של האלימות הבין-זוגית אליה נחשפו בוגרים, בילדותם, בנקודת מבט רטרוספקטיבית. המאפשרת ראייה התבוננות לאחור. השהייה במקלט מרמזת על מצבי אלימות קיצוניים, כאשר לרוב, היציאה למקלט נחווית כנתק ונחשבת למפלט האחרון. נוסף על-כך, ההתמקדות באוכלוסייה החרדית, מהווה כניסה לקהילה סגורה, שלרוב מקיימת מערכת סנקציות ותמיכה משל עצמה (Katzenstein & Fontes, 2017), מה שמגביר את דפוס הסודיות המאפיין את נושא האלימות במשפחה.

לוח זמנים לביצוע:

- הגשת הצעת מחקר מלאה לקראת סוף חודש מאי – 2019.
- קיום הראיונות חודשים: יוני-יולי-אוגוסט.
- עיבוד נתונים חודשים: ספטמבר, אוקטובר, נובמבר, דצמבר.
- כתיבת המחקר המלא ינואר עד מאי – 2020.
- הגשת התיזה: יוני 2020.

ביבליוגרפיה:

- גולדבלט, ה'. (2001). המשמעות שמעניקים מתבגרים לאלימות בין הוריהם, חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה", אוניברסיטת חיפה.
- ויצו - תנועה ציונית בינלאומית של נשים מתנדבות לשיפור החברה בישראל (2017). *מדד האלימות של ישראל לשנת 2017*. מתוך: http://www.wizo.org.il/page_35690
- נעאמנה, ש'. (2014). הקשר בין חווית האלימות במשפחה (חשיפה לאלימות בין הורית, וענישה של הורים כלפי ילדים) בילדות לבין הנטייה לדיכאון וחרדה בבגרות, חיבור לשם קבלת תואר מוסמך, אוניברסיטת חיפה.
- שגיא, ש' ודוהן, נ'. (2001). משאבי התמודדות של ילדים שנפגעו ממשפחתם. *מגמות* 41(1-2), 218-235.
- שהם, א'. (2012). להציץ מבעד לחומות: אלימות כלפי בנות זוג בקהילות סגורות. באר שבע: אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.
- שחורי-ביטון, מ'. (2014). מה שהיה ומה שהוה דרך עיניהם של נשים מוכות דתיות-חרדיות ששהו במקלט, *קרימינולוגיה ישראלית*, 3, 119-148.
- Åkerlund, N., & Gottzén, L. (2017). Children's voices in research with children exposed to intimate partner violence: a critical review. *Nordic Social Work Research*, 7(1), 42–53.
- Band-Winterstein, T. (2014). The Impact of Lifelong Exposure to IPV on Adult Children and Their Aging Parents. *Journal of Family Issues*, 35(4), 439–461.
- Bronfenbrenner, U. (1999). Environments in developmental perspective: Theoretical and operational models. In S.L. Friedman & T.D. Wach (Eds.) *Measuring environment across the life span: Emerging methods and concepts*. (pp.3-28), Washington, DC: American Psychological Association.
- Carmel, Y. (2015). The perception of daily reality among children exposed to their father's violence against their mother: An intense bi-polar experience *Academic Journal of Creative Arts Therapies*, 5(2), 326-345.
- Carmel, Y. (2016). Children Exposed to Their Father's Violence Against Their Mother: The Link Between the Children's Perception of the Escalation and Their Experience of

Complex Psychological, Physical, and Sexual Abuse. *Academic Journal of Creative Arts Therapies*, 6(2), 356-382.

Fong, V. C., Hawes, D., & Allen, J. L. (2017). A Systematic Review of Risk and Protective Factors for Externalizing Problems in Children Exposed to Intimate Partner Violence. *Trauma, Violence, & Abuse*.

Gilbert, L. K., Breiding, M. J., Merrick, M. T., Thompson, W. W., Ford, D. C., Dhingra, S. S., & Parks, S. E. (2015). Childhood adversity and adult chronic disease: An update from ten states and the District of Columbia, 2010. *American Journal of Preventive Medicine*, 48(3), 345–349.

Graham-Bermann, S. A., Cater, Å. K., Miller-Graff, L. E., & Howell, K. H. (2017). Adults' Explanations for Intimate Partner Violence During Childhood and Associated Effects. *Journal of Clinical Psychology*, 73(6), 652–668.

Jobe-Shields, L., Moreland, A. D., Hanson, R. F., Amstadter, A., Saunders, B. E., & Kilpatrick, D. G. (2018). Co-Occurrence of Witnessed Parental Violence and Child Physical Abuse from a National Sample of Adolescents. *Journal of Child and Adolescent Trauma*, 11(2), 129–139.

Katzenstein, D., & Fontes, L. A. (2017). Twice Silenced: The underreporting of child sexual abuse in orthodox Jewish communities. *Journal of Child Sexual Abuse*, 26(6), 752-767.

Kitzmann, K. M., Gaylord, N. K., Holt, A. R., & Kenny, E. D. (2003). Child witnesses to domestic violence: A meta-analytic review. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71(2), 339–352.

McDonald, S. E., Shin, S., Corona, R., Maternick, A., Graham-Bermann, S. A., Ascione, F.

R., & Herbert Williams, J. (2016). Children exposed to intimate partner violence: Identifying differential effects of family environment on children's trauma and psychopathology symptoms through regression mixture models. *Child Abuse and Neglect*, 58, 1–11.

McTavish, J. R., MacGregor, J. C. D., Wathen, C. N., & MacMillan, H. L. (2016).

Children's exposure to intimate partner violence: an overview. *International Review of Psychiatry*, 28(5), 504–518.

Øverlien, C. (2010). Children exposed to domestic violence: Conclusions from the literature and challenges ahead. *Journal of Social Work*, 10(1), 80–97.

Ravi, K. E., & Casolaro, T. E. (2018). Children's Exposure to Intimate Partner Violence: A Qualitative Interpretive Meta-synthesis. *Child and Adolescent Social Work Journal*.

Teicher, M. H., & Samson, J. A. (2016). Annual Research Review: Enduring neurobiological effects of childhood abuse and neglect. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 57(3), 241–266.

Vu, N. L., Jouriles, E. N., McDonald, R., & Rosenfield, D. (2016). Children's exposure to intimate partner violence: A meta-analysis of longitudinal associations with child adjustment problems. *Clinical Psychology Review*, 46, 25–33.

WHO. (2018). WHO | WHO: Addressing violence against women: Key achievements and priorities. Retrieved January 5, 2019, from <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/addressing-vaw-achievements-priorities/en>.